

Türi Vallavolikogu 30.08.2018 määruse nr 40
“Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia
aastateks 2018-2022 kinnitamine” lisa 2

TÜRI VALLA EELARVESTRAATEEGIA 2018 – 2022

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. MAJANDSLIK OLUKORD RIIGIS	3
2. SOTSIAALMAJANDSLIK OLUKORD TÛRI VALLAS.....	4
3. EELARVESTRATEEGIA EELARVEOSAD	7
3.1. PÕHITEGEVUSE TULUD.....	7
3.2. PÕHITEGEVUSE KULUD	8
3.3. INVESTEERIMISTEGEVUS.....	9
3.4. FINANTSEERIMISTEGEVUS	10
3.5. LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS	10
4. INFO EELARVESTRATEEGIA PERIOODIKS KAVANDATAVATE KOHALIKE MAKSUDE JA MAAMAKSU MUUDATUSTEST	10
5. ÜLEVAADE KOV ÜKSUSE JA ARVESTUSÜKSUSTEST	11
6. ARVESTUSÜKSUSE PÕHITEGEVUSE TULEM.....	13
7. ARVESTUSÜKSUSE VÕLAKOORMUS.....	14
8. KOHUSTUSTE PLANEERIMINE	14
9. TUNDLIKKUSE ANALÜÜS	15

Sissejuhatus

Türi valla eelarvestrateegia on koostatud vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 sätestatule. Eelarvestrateegia koostamine on kohalikele omavalitsustele (edaspidi KOV) kohustuslik alates 2012. aastast.

Eelarvestrateegia koostamise eesmärk on tagada valla eelarvestamise jätkusuutlikus keskpikas raamistikus.

Eelarvestrateegia on eelseisvate aastate rahalisi võimalusi käsitlev finantsplaan, mis lähtub selle koostamise hetkel teada olevatest teguritest. Eelarvestrateegiat uuendatakse igal aastal täpsustades eelseisva aasta kavasid ning täiendades aastase prognoosi võrra. Seega kohandatakse valla keskpika ajavahemiku plaane vastavalt muutustele majanduskeskkonnas ning valla arengueesmärkides.

Eelarvestrateegia on aluseks valla eelarve eelnõu koostamisel.

Vastavalt KOFS § 20 lõikele 1 koostatakse eelarvestrateegia arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Eelarvestrateegias tuleb esitada kohaliku omavalitsuse üksuse majandusliku olukorra analüüs ja prognoos eelarvestrateegia perioodiks, samuti eelarvestrateegia vastuvõtmisele eelnenud aasta tegelikud, jooksva aasta eeldatavad ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse kulud, olulisemad tegevused investeeringute osas, investeeringute kogumaksumuse prognoos ja võimalikud finantseerimisallikad, eeldatav finantseerimistegevuse maht ja likviidsete varade muutus, informatsioon eelarvestrateegia perioodiks kavandatavatest kohalike maksude ja maamaksumäära muudatustest.

Valla eelarvestrateegia esitatakse Rahandusministeeriumile 30. oktoobriks (KOFS § 30 lõige 3).

Dokumendi koostamine algas veebruaris 2017 ning esialgne dokument valmis novembris 2017 kohe peale ühinemist. Dokument esitatakse maikuu volikogu komisjonidele ning volikogule ning peale seda avalikustatakse tutvumiseks ja ettepanekute tegemiseks valla veebilehel, esitatud täiendused ja ettepanekud arutatakse augustikuus ja selle alusel tehakse parandused ning esitatakse septembrikuu volikogule kinnitamiseks.

1. MAJANDSLIK OLUKORD RIIGIS

Rahandusministeeriumi kevadise majandusprognoosi järgi kasvab Eesti majandus tänava ligikaudu 4 protsenti ja 2019. aastal 3,2 protsenti.¹

Aastatel 2020–2022 püsib Eesti majanduskasv 3 protsendi lähedal. Kasvu peaks neil aastail rohkem toetama töötlev tööstus ning ekspordile orienteeritud teenindusvaldkonnad. Vaatamata 2017. aasta harjumatult kiirele, 4,9 protsendini ulatunud kasvule ei ole Eesti majandus siiski üle kuumenenud, kuigi toimib ilmselt mõnevõrra üle oma potentsiaalse taseme.

Keskmine palk kasvab mulluse 1221 euroga võrreldes sel aastal 1307 euroni ja järgmisel aastal 1381 euroni. Keskmise palga reaalkasv, mis arvestab hinnatõusu mõju, on tänava 4 protsenti ja järgmisel aastal 3,3 protsenti. Kiire majanduskasvu tingimustes on nii palgatulu kui ka ettevõtete kasumid kasvanud pea kõigis valdkondades. Töötus on vähenenud ja samas on kasvanud töajõupuudus.

¹ Ülevaate koostamisel on kasutatud allikana Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognoosi kokkuvõtet.

Eesti tööealine elanikkond väheneb, kuid seda on seni korvanud inimeste üha suurem **tööturul osalemine**, sealhulgas töövõimereformi toel tööd leidnud inimesed. Töötajate osakaal tööealisest rahvastikust on rekordiliselt kõrgel tasemel. Tööturul osalemise tõus võimaldab hõivet kasvatada veel kuni 2019. aastani, kuid edaspidi Eesti tööturu sisemised ressursid ammenduvad. Kui tänavu on prognoosi kohaselt tööga hõivatud 664 000 inimest, siis see kasvab järgmisel aastal 667 100-ni ja püsib samal tasemel 2020. aastal, kuid edaspidi hakkab hõivatute arv tasapisi langema.

Statistilist **tööpuuduse** määra kergitab järgmistel aastatel töövõimereform, mille eesmärk on aidata tööd leida suurel hulgal seni tööturult väljas olnud inimestel. Tööpuuduse määraks on tänavu oodata 5,8 protsenti ja 2019. aastal 6,2 protsenti. Kui sellest välja arvestada töövõimereformiga seoses tööturule tulnud inimesed, oleks tööpuuduse määr tänavu 5 protsenti ja 2019. aastal 4,8 protsenti.

Hinnatõus kiirenes möödunud aastal pärast kolme aastat paigalseisu. Edaspidi hindade tõus mõnevõrra pidurdub, jäädes lähiaastatel 2–3 protsenti piiresse. Tänavu on oodata tarbijahinnaindeksi tõusuks 2,9 protsenti ja 2019. aastal see aeglustub 2,3 protsendile ja jõuab 2022. aastaks 2 protsendile.

Majanduskasvu toel on oodata valitsuse maksutulu suurenemist. **Maksukoormus** püsib stabiilsel tasemel, 34 protsenti lähedal sisemajanduse koguproduktist (SKP). See on madalam kui Euroopa Liidu keskmine tase. 2018. aasta maksukoormuseks kujuneb 34,4 protsenti, mis on 0,8 protsendipunkti võrra kõrgem kui aasta varem. Võrreldes 2017. aastaga kasvavad kõige kiiremini kapitalimaksud seoses regulaarselt jaotatava kasumi madalama maksumääraga oodatavalt kaasnevate suuremate dividendimaksetega. Aastatel 2019–2022 kasvavad maksutulud aeglasemalt kui nominaalne SKP ja maksukoormus langeb 2022. aastaks 34,0 protsendile SKPst.

2. SOTSIAALMAJANDSLIK OLUKORD TÜRI VALLAS

Alates 22. oktoobrist 2017 on Türi vald Järvamaa üks kolmest omavalitsusest. Kahe ühinemise (2005. a ja 2017. a) järgselt mahuvad Türi valla sisse Türi linn, Oisu, Kabala, Türi, Kärü ja Väätsa piirkonnad koos oma toredate traditsioonide, tegusate inimeste ning aktiivsete kogukondadega.

Türi vald on oma asukohalt suurepärasel asukohas keset Eestit, suurematesse keskustesse jõuab siit tunni-paariga. Väga hea rongiühendus Tallinna ja Viljandiga annab võimaluse siduda oma õpingud ja tööelu mõnusa ja turvalise kodukohaga Türi vallas. Ettevõtjate jaoks on siinne kiire ja tõhus asjaajamine ning sujuv koostöö omavalitsusega toeks tegevuse alustamisel ja laiendamisel.

Türi vald soovib pakkuda oma kogukonna liikmetele ja külalistele parimat keskkonda elamiseks, õppimiseks, töötamiseks ning vaba aja veetmiseks.

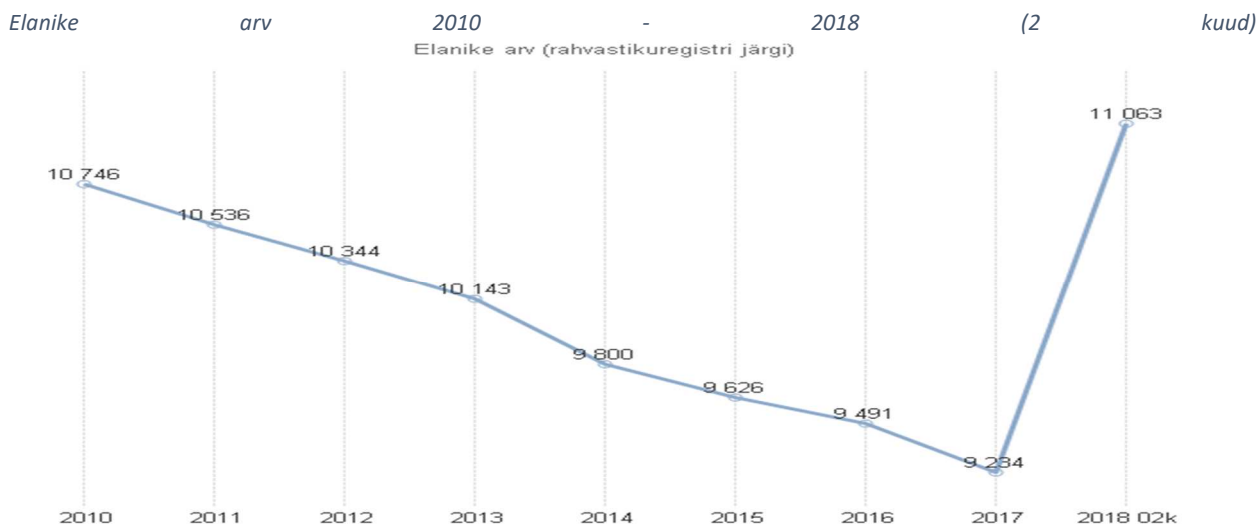
Valla pindala on 1008 km². Elanike 01. jaanuari 2018 seisuga oli 11 063 inimest. Külasid on 53, alevikke 4, linnasid 1.

Türi vallas oli seisuga 01.01.2018:

- Tööealisi elanikke (19-64 aastat) 6514;
- 65- ja vanemaid elanikke 2613;
- 18 aastaseid ja nooremaid elanikke 1936.

Türi valla demograafilist olukorda iseloomustab, nii nagu Eestit tervikuna, vähenev rahvaarv ja vananev rahvastik.

Andmebaasidest saame hetkel kätte andmeid 2018. aasta 28.veebbruar seisuga.

Ülevaade raamatupidamise andmetest kohalike omavalitsuste üksuste kohta (tekkepõhises arvestuses) on leitav riigipilve teenuse kaudu <http://riigiraha.fin.ee>

Registreeritud töötute arv Eesti Töötukassa andmetel oli 31. märts 2018 seisuga 345 inimest, neist 189 meest ja 156 naist. Võrreldes 2017. aasta 31. detsembriga on töötute arv suurenenud 4 inimese võrra (Käru vald 18, endine Türi vald 294 ja Väätsa vald 29).

Tabel 1 Türi valla 2016-2018 eelarve KOFs-i kohases eelarvestruktuuris:

Türi Vallavalitsus	2016 täitmine	2017 eeldatav täitmine	muutus %	2018 eelarve	muutus %
Põhitegevuse tulud kokku	12 872 322	14 042 720	9,1	14 889 083	6,0
Maksutulud	7 246 566	7 625 556	5,2	7 800 000	2,3
sh tulumaks	6 757 227	7 114 646	5,3	7 300 000	2,6
sh maamaks	485 639	505 310	4,1	500 000	-1,1
sh muud maksutulud	3 700	5 600	51,4	0	-100,0
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 386 924	1 420 965	2,5	1 295 110	-8,9
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 192 322	4 856 493	15,8	5 790 973	19,2
sh tasandusfond	791 209	754 016	-4,7	1 479 098	96,2
sh toetusfond	2 927 893	3 221 324	10,0	4 213 061	30,8
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	473 220	881 153	86,2	98 814	-88,8
Muud tegevustulud	46 510	139 706	200,4	3 000	-97,9
Põhitegevuse kulud kokku	11 800 947	12 777 496	8,3	14 580 058	14,1
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 176 702	1 372 700	16,7	1 196 559	-12,8
Muud tegevuskulud	10 624 244	11 404 796	7,3	13 383 499	17,3
sh personalikulud	6 761 301	7 318 469	8,2	8 172 484	11,7
sh majandamiskulud	3 861 549	4 085 284	5,8	4 960 815	21,4
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud		2 539		2 589	2,0
sh muud kulud	1 394	1 043	-25,2	250 200	23 886,7
Põhitegevuse tulem	1 071 376	1 265 223	18,1	309 025	-75,6
Investeeringitegevus kokku	-1 376 401	-1 834 419	33,3	-2 800 386	52,7
Põhivara müük (+)	113 759	138 057	21,4	100 000	-27,6

Põhivara soetus (-)	-1 886 054	-1 740 514	-7,7	-2 778 386	59,6
<i>sh projektide omaosalus</i>	-1 104 499	-1 740 514	57,6	-2 778 386	59,6
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	781 555	40 452	-94,8	0	-100,0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-7 443	-89 294	1 099,7	-35 000	-60,8
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0			
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-340 032	-143 104	42,1	-28 000	-80,4
Finantstulud (+)	817	384	47,0	1 000	160,7
Finantskulud (-)	-39 003	-40 400	103,6	-60 000	48,5
Eelarve tulem	-305 026	-569 196	186,6	-2 491 361	337,7
Finantseerimistegevus	631 285	385 020	61,0	1 335 087	246,8
Kohustuste võtmine (+)	1 155 694	950 288	82,2	1 938 000	103,9
Kohustuste tasumine (-)	-524 409	-565 268	107,8	-602 913	6,7
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	326 259	-184 176	-56,5	-1 156 274	527,8
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 380 238	1 196 062		39 788	
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	4 096 511	4 500 015		5 832 514	
<i>sh kohustused, mis ei kajastu finantseerimistegevuses</i>		18 484		15 896	
Netovõlakoormus (eurodes)	2 716 273	3 303 953		5 792 726	
Netovõlakoormus (%)	21,1%	23,5%		38,9%	
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	7 723 393	8 425 632		8 933 450	
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	60,0%	60,0%		60,0%	
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 007 120	5 121 679		3 140 724	
Põhitegevuse tulude muutus	-	9%		6%	
Põhitegevuse kulude muutus	-	8%		14%	
Omafinantseerimise võimekuse näitaja	1,09	1,10		1,02	

Nagu tabelist näha, siis 2 viimasel aastal on tulude kasv väiksem kui kulude kasv. Samuti on omafinantseerimise võimikus 10%-lt langenud 2%-le.

Peamised suunad lähiaastatel:

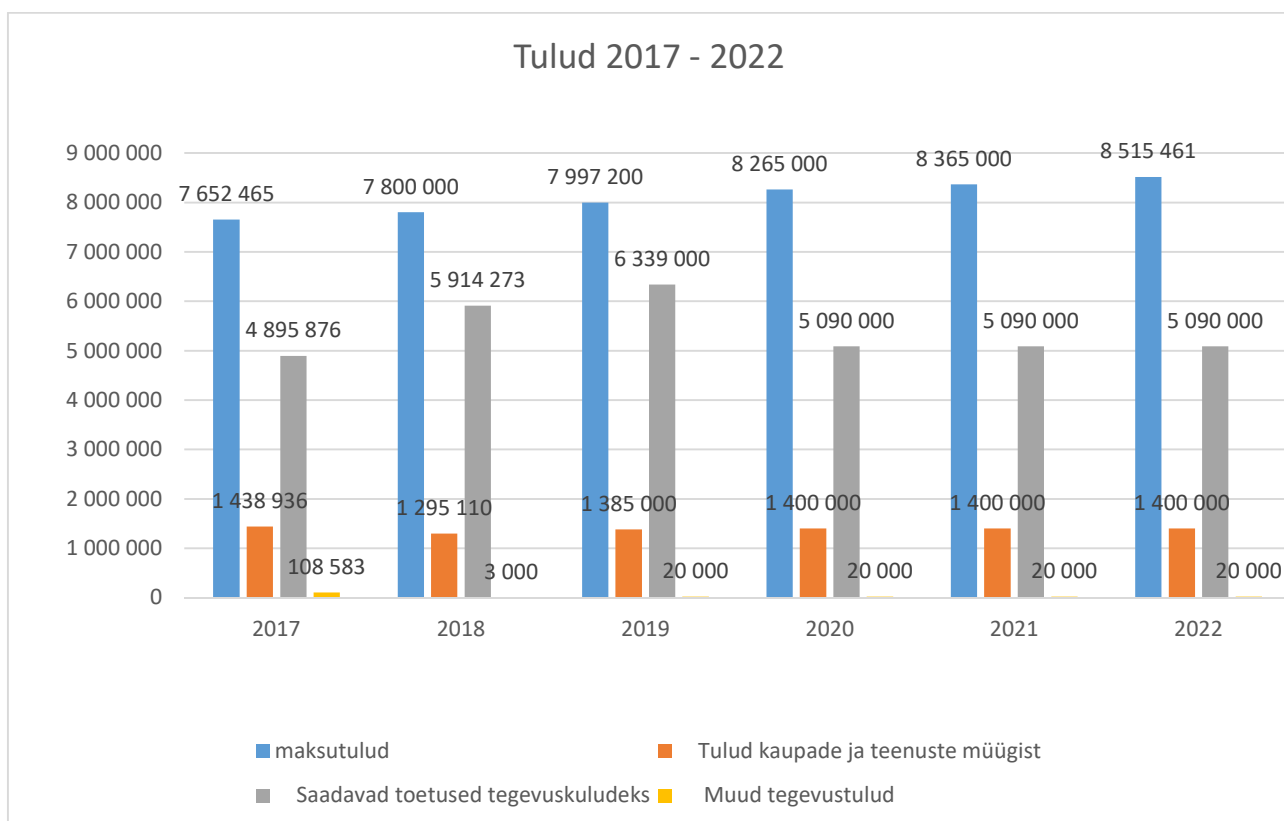
1. Valla asutuste struktuuri optimeerimine jätkub – üle vaadatakse haridusasutuste võrk, samuti kõik teised asutused;
2. Õpilaste arvud koolides vähenevad –seoses sellega vaadatakse üle koolide võrgustik ning koolihoonete paiknemine, samuti III kooliastme asukohad ning koolihoonete rekonstrueerimine;
3. Igale lapsele lasteaia koht;
4. Koolieelsetes lasteasutustes jätkub üleminek süsteemile 1 õpetaja + 2 õpetaja abi. Vald peab suutma maksta lasteaia õpetajatele konkurentsivõimelist palka;
5. Valla amortiseerunud hoonete lammutamine, nendes elavad elanikud tuleb paigutada elamisväärsesse tingimustesse;
6. Võimalusel kaasava eelarve summade suurendamine;
7. Suured investeeringud linnavõimla ja tervisekeskuse ehitamiseks, koolihoone ehitamine Türi põhikooli tarbeks ning gümnaasiumi toomine kesklinna, teede ja tänavate rekonstrueerimine, Väätsa rahvamaja kaasajastamine kogukonnakeskuseks.

3. EELARVESTRAATEEGIA EELARVEOSAD

3.1. PÕHITEGEVUSE TULUD

Tabel 2 Põhitegevuse tulud

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	14 095 860	15 012 383	15 741 200	14 775 000	14 875 000	15 025 461
Maksutulud	7 652 465	7 800 000	7 997 200	8 265 000	8 365 000	8 515 461
sh tulumaks	7 146 323	7 300 000	7 482 200	7 750 000	7 850 000	8 000 461
sh maamaks	506 142	500 000	515 000	515 000	515 000	515 000
sh muud maksutulud	0	0				
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 438 936	1 295 110	1 385 000	1 400 000	1 400 000	1 400 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 895 876	5 914 273	6 339 000	5 090 000	5 090 000	5 090 000
sh tasandusfond	744 500	897 414	890 000	890 000	890 000	890 000
sh toetusfond	3 230 840	4 849 559	5 349 000	4 100 000	4 100 000	4 100 000
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	920 536	167 300	100 000	100 000	100 000	100 000
Muud tegevustulud	108 583	3 000	20 000	20 000	20 000	20 000

Enamikes kohalikes omavalitsustes on peamiseks tuluallikaks füüsilise isiku tulumaks (FIT). Tavaliselt moodustab see kuni 60 % või rohkem tuludest. Aastad 2017-2019 on praegu erandid, sest seoses ühinemisega on Vabariigi valitsuse poolt nn ühinemisrahad, mis Türi vallas oli 2017. aastal 300 tuh eurot, 2018. aastal on 700 tuh eurot ning 2019. aastal 300 tuh eurot ning boonuseks 500 tuh eurot, mis anti nendele omavalitsustele, kus ühinemisjärgselt oli 11 tuh elanikku.

Kohalikule omavalitsusele eraldatav tulumaks sõltub maksumaksjate arvust, keskmise palga ja muude maksustatavate tulude kasvust ning väga olulised on ka riigipoolsed tulumaksu eraldamise meetodikad. Kohalikule omavalitsusele eraldatavat tulumaksu arvestatakse kalendriaasta 1. jaanuari seisuga füüsilisest isikust maksumaksja elukohajärgse kohalikule omavalitsusele. Omavalitsusüksusele eraldatava maksumäär arvutamisel ei arvata maksustatava tulu hulka pensione ja kasu vara võõrandamisest. Füüsilisest isikust ettevõtja tasutud tulumaksu avansilisest maksest 70% eraldatakse avansilise eraldisena tema elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele.

Samuti suureneb toetusfondivahendid jõudsalt, sest riigieelarvest palga saavate õpetajate palgad suurenevad igal aastal ca 100 eurot kuus õpetaja kohta.

Türi valla FIT laekumise prognoosides on lähtutud järgmisest:

- 1) Elanike arv ja maksumaksjate arv jääb enamvähem samale tasemele või suureneb tasapisi;
- 2) Brutosissetulek jätkab tõusu sama aeglaselt kui praegu. Analüüs on näidanud, et Järvamaa keskmine brutosissetulek jääb alla Eesti keskmisele;
- 3) Residendist füüsilise isik maksustavast tulust laekub elukohajärgsele kohaliku omavalitsusele 11,86 residendist füüsilise isiku maksustavast tulust.

Eelarvestrateegia koostamisel on arvestatud, et nimetatud protsendimäär jääb püsima kogu eelarvestrateegia prognoosiperioodil. Kuni 2014. aastani oli kinnipeetava tulumaksu määr 21%, alates 2015. aastast on tulumaksumäär 20%.

3.2. PÕHITEGEVUSE KULUD

Põhitegevuse kulude koostamisel on võetud aluseks hetke olukord ning volikogu poolt vastuvõetud otsused.

Peamised tegurid, mis annavad võimaluse põhitegevuse kulusid vähendada:

- ✓ Valla hallatavate asutuste reorganiseerimise võimalused;
- ✓ Alaeelarvetes sisemiste ressursside otsimine;
- ✓ Kulude struktuuri optimeerimine;
- ✓ Hoonete, rajatiste maksimaalne kasutamine;
- ✓ Valla poolt osutatavate teenuste, toetuste, dotatsioonide vähendamine;
- ✓ Valla poolt võetud kohustuste, mis ei ole seadusega pandud, vähendamine;
- ✓ Valla varadega seotud kulude alandamine varade vähendamise teel;
- ✓ Ühishangete tegemine, mis annaks efekti kaupade tellimisel tsentraliseeritult.

Põhitegevuse kulud sisaldavad toetusi, personalikuluseid, majandamiskulusid ja muid kulusid.

Tabel 3 Põhitegevuse kulude jaotus majandusliku sisu järgi

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	12 885 732	14 701 358	14 235 710	14 050 000	13 940 000	14 071 280
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 369 037	1 390 000	1 200 000	1 450 000	1 350 000	1 600 000
Muud tegevuskulud	11 516 695	13 311 358	13 035 710	12 600 000	12 590 000	12 471 280
sh personalikulud	7 377 207	8 250 000	8 200 000	8 200 000	8 200 000	8 200 000
sh majandamiskulud	3 567 870	4 900 000	4 645 710	4 210 000	4 200 000	4 081 280

sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud	19 044	25 219	21 310	21 310	21 320	0
sh muud kulud	571 618	161 358	190 000	190 000	190 000	190 000

3.3. INVESTEERIMISTEGEVUS

Tabel 4 Investeermistegevus

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Investeermistegevus kokku	-1 788 209	-2 802 386	-4 947 000	-137 000	-357 000	-1 677 000
Põhivara müük (+)	29 996	80 000	0	1 100 000	0	0
Põhivara soetus (-)	-1 684 230	-2 778 386	-6 424 600	-6 300 000	-230 000	-1 550 000
sh projektide omaosalus	-1 552 466	-2 760 386	-4 810 000	-1 100 000	-230 000	-1 550 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	131 763	18 000	1 614 600	5 200 000	0	0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-141 042	-35 000	-35 000	-35 000	-25 000	-25 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0	0	0	0	0
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-143 104	-28 000	-28 000	-28 000	-28 000	-28 000
Tagasilaekuvad laenud (+)	0	0	0	0	0	0
Antavad laenud (-)	0	0	0	0	0	0
Finantstulud (+)	58 275	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Finantskulud (-)	-39 868	-60 000	-75 000	-75 000	-75 000	-75 000

Investeeringud valdkondades	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
04 Majandus	692 000	621 600	200 000	200 000	150 000
sh toetuse arvelt	18 000	271 600			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	674 000	350 000	200 000	200 000	150 000
05 Keskkonnakaitse	98 000	30 000	0	0	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	98 000	30 000			
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	218 000	668 000	0	0	0
sh toetuse arvelt		418 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	218 000	250 000			
07 Tervishoid	630 000	1 870 000	0	0	0
sh toetuse arvelt		925 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	630 000	945 000			
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	595 676	2 270 000	0	30 000	1 300 000
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	595 676	2 270 000		30 000	1 300 000
09 Haridus	484 710	965 000	6 100 000	0	100 000
sh toetuse arvelt			5 200 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	484 710	965 000	900 000		100 000
10 Sotsiaalne kaitse	60 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt					

sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	60 000				
KÕIK KOKKU	2 778 386	6 424 600	6 300 000	230 000	1 550 000
sh toetuse arvelt	18 000	1 614 600	5 200 000	0	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	2 760 386	4 810 000	1 100 000	230 000	1 550 000

3.4. FINANTSEERIMISTEGEVUS

Tabel 5 Kohustuste võtmine ja tasumine

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Finantseerimistegevus	385 024	1 335 087	3 550 000	-300 000	-690 000	710 000
Kohustuste võtmine (+)	950 288	1 938 000	4 200 000	370 000	0	1 400 000
Kohustuste tasumine (-)	-565 264	-602 913	-650 000	-670 000	-690 000	-690 000

Vallale kohustuste võtmine on siiani olnud väga konservatiivne. Laenumaht on olnud madal ning % on jäänud pigem alla 25.

Arvestades nüüd suuri ehitusprojekte - linnavõimla, tervisekeskuse, põhikoolihoone, gümnaasiumihoone kaasajastamine, Wiedemanni munitsipaalhoone rekonstrueerimine – on vaja lähiaastatel võtta laenu suurel määral, sest omafinantseerimise võimekust vallal eriti ei ole.

Eelarvestrateegias on kavandatud maksimaalne programm, mida vald saaks praeguse seadusandluse juures endale lubada. Juhul, kui kõik rakendub, siis 2019-st aastast alates on valla laenukoormus ligilähedane lubatule ehk 60%-le.

3.5. LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS

Tabel 6 Likviidsed varad

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-184 176	-1 156 274	108 490	288 000	-112 000	-12 819

Likviidsetes varades on vallal arvestatud, et enamik aasta jooksul kavandatust kasutatakse ära. Aasta lõpuks jäävad sihtotstarbelised eraldised, mis viiakse üle järgmisesse aastasse. 2018. aasta on hetkel erand, kui on laekunud vahendeid investeeringute tarbeks korjatud.

4. INFO EELARVESTRAATEEGIA PERIOODIKS KAVANDATAVATE KOHALIKE MAKSUDE JA MAAMAKSU MUUDATUSTEST

Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustis, mis kuulub täitmisele seaduse või määrusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks.

Maksud jagunevad riiklikeks ja kohalikeks maksudeks Riiklikud maksud on FIT ja maamaks.

Tabel 10 Käru Hooldusravi Keskus AS

Hooldusravi Keskus	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	304 220	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
sh saadud tulud kohalikult omavalitsuselt	32 060	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Põhitegevuse kulud kokku (+)	240 016	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Põhitegevustulem	64 204	0	0	0	0	0
Investeeringustegevus kokku (+/-)	-46 039					0
Eelarve tulem	18 165	0	0	0	0	0
Finantseerimistegevus (-/+)	-58 405					
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-40 240	1 347				
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	407	1 754	1 754	1 754	1 754	1 754
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

6. ARVESTUSÜKSUSE PÕHITEGEVUSE TULEM

Tabel 11 Põhitegevuse tulem

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	14 266 496	15 061 463	15 789 400	14 827 200	14 927 200	15 077 661
Põhitegevuse kulud kokku	13 095 701	14 745 238	14 284 710	14 102 000	13 993 000	14 123 280
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud	19 044	25 219	21 310	21 310	21 320	0
Põhitegevustulem	1 170 796	316 225	1 504 690	725 200	934 200	954 381

Arvestusüksuse põhitegevuse tulem on arvestatud nii, et vald suudaks katta ära laenu tagasimaksud. Et seda saavutada peab suutma ellu viia kõik optimeerimised ja asutuste reorganiseerimised. Samuti on vaja üle vaadata meie koosseisud, et oleks maksimaalselt töötajad hõivatud.

7. ARVESTUSÜKSUSE VÕLAKOORMUS

Tabel 12 Netovõlakoormuse näitajad

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	4 718 531	6 028 399	9 557 089	9 235 779	8 524 459	9 234 459
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	3 501 511	5 962 453	9 383 453	8 773 943	8 175 423	8 898 042
Netovõlakoormus (%)	24,50%	39,60%	59,40%	59,20%	54,80%	59,00%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	8 559 898	9 036 878	9 473 640	8 896 320	8 956 320	9 046 597
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	60%	60%	60%	60%	60%	60%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 058 386	3 074 424	90 187	122 377	780 897	148 554

8. KOHUSTUSTE PLANEERIMINE

Tabel 13 Laenude tagasimaksud

	2018	2019	2020	2021	2022	2023-2029	KOKKU
SEB 1	7 910	0	0	0	0	0	7 910
SEB 2	55 072	73 429	73 429	73 429	73 429	385 500	734 288
SEB 3	33 136	33 136	33 136	33 136	33 136	38 658	204 337
SEB 4	18 246	18 846	0	0	0	0	37 092
SEB 5	11 096	12 104	12 104	12 104	12 104	56 487	116 000
Danske 1	71 429	71 429	71 429	41 667	0	0	255 952
Danske 2	48 871	48 871	48 871	48 871	48 871	97 742	342 097
Danske 3	55 077	55 077	55 077	55 077	55 077	241 974	517 359
Danske 4	49 791	49 791	49 791	49 791	49 791	24 895	273 850
Danske 5	40 149	40 149	40 149	40 149	40 149	93 682	294 427
KIK	85 494	85 494	85 494	85 494	85 494	598 458	1 025 928
Swed 1	20 295	20 539	20 783	21 036	21 288	21 544	125 486
Swed 2	60 134	61 117	62 106	63 131	64 163	43 356	354 007
Swed 3	23 071	23 400	23 729	24 074	24 418	92 590	211 281
Laen 2018	0	50 000	50 000	50 000	50 000	1 738 000	1 938 000
KOKKU	579 772	643 383	626 097	597 959	557 920	3 432 886	6 438 016

Aprillikuus tuli teade, et Danske pank lahkub Baltimaade turult. Hetkel on väga vähe infot, kas laenusid teenindatakse edasi või peame tegema refinantseerimised. Juhul, kui peame seda tegema, siis muutuvad laenude intressid kindlasti suuremaks. Hetkel on meil Danske pangast lausa 5 erinevat laenu, mille intressimäärad jäävad 0,84 – 0,986% vahele.

Tabelisse on lisaks kehtivatele laenudel lisatud 2018. aastal võetav laen, milleks volikogu on andnud heaks kiidu. Laenu võetakse arengukavas ettenähtud investeeringuteks. Kõik suuremad investeeringud on vallale väga vajalikud. Laenude tagasimaksud muutuvad vallale väga koormavaks. Sellepärast on vaja leida kas kokkuhoiu võimalusi igapäevategevustes või leida võimalusi tulude suurendamiseks. Aastast 2020 on laenude tagasimaksud juba pea 700 tuhat eurot.

9. TUNDLIKKUSE ANALÜÜS

Valla finantsnäitajad on kooskõlas finantsdistsipliini tagamise meetmetega – KOFS vastavaid paragrahve silmas pidades.

Põhitegevuse tulem on paraku viimastel aastatel eelarvet vastu võttes olnud selline, et ei piisa laenuteenindamise tagamiseks. Eelarvestrateegias mõnel aastal jagub, mõnel ei jagu. Samuti ei jagu vallal omavahendeid, et investeringuid teha – see peab toimuma enamjaolt laenu või toetuste arvel.

Aastate jooksul on vähenenud elanikkond, laste arv ja maksumaksjate arv (ei arvesta 2017. aastal ühinemist kahe omavalitsusega), kuid kulude struktuur (asutuste arv ning töötajaskond) on püsinud enam-vähem samasugused.

Ka peale ühinemist on meil 5 9-klassilist põhikooli, kus õpib ca 820 last. Esimesse klassi läheb vallas ligikaudu 80 last – see tähendab 4 esimest klassi. Tegelikult aga esimesi klassi avatakse 7.

Põhitegevuse tulude kasv aastas (arvestamata toetus- ja tasandusfondi) 2-3 % ei taga vallale vajalikke ressursse.

Valla netovõlakoormus on eelarvestrateegia perioodil kõigil aastatel ligi 60%, mis on vallale väga koormav, kuid samas tuleb tunnistada, et hooned mida soovitakse rekonstrueerida või ehitada on samuti vallale väga vajalikud.

Tabel 14 Türi vallavalitsuse 2017-2022 eelarvestrateegia KOFS-i kohases eelarvestruktuuris

Türi vald	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	14 095 860	15 012 383	15 741 200	14 775 000	14 875 000	15 025 461
Maksutulud	7 652 465	7 800 000	7 997 200	8 265 000	8 365 000	8 515 461
sh tulumaks	7 146 323	7 300 000	7 482 200	7 750 000	7 850 000	8 000 461
sh maamaks	506 142	500 000	515 000	515 000	515 000	515 000
sh muud maksutulud	0	0	0	0	0	0
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 438 936	1 295 110	1 385 000	1 400 000	1 400 000	1 400 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 895 876	5 914 273	6 339 000	5 090 000	5 090 000	5 090 000
sh tasandusfond	744 500	897 414	890 000	890 000	890 000	890 000
sh toetusfond	3 230 840	4 849 559	5 349 000	4 100 000	4 100 000	4 100 000
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	920 536	167 300	100 000	100 000	100 000	100 000
Muud tegevustulud	108 583	3 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Põhitegevuse kulud kokku	12 885 732	14 701 358	14 235 710	14 050 000	13 940 000	14 071 280
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 369 037	1 390 000	1 200 000	1 450 000	1 350 000	1 600 000
Muud tegevuskulud	11 516 695	13 311 358	13 035 710	12 600 000	12 590 000	12 471 280
sh personalikulud	7 377 207	8 250 000	8 200 000	8 200 000	8 200 000	8 200 000
sh majandamiskulud	3 567 870	4 900 000	4 645 710	4 210 000	4 200 000	4 081 280
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud	19 044	25 219	21 310	21 310	21 320	0
sh muud kulud	571 618	161 358	190 000	190 000	190 000	190 000
Põhitegevuse tulem	1 210 129	311 025	1 505 490	725 000	935 000	954 181

Investeeringistegevus kokku	-1 788 209	-2 802 386	-4 947 000	-137 000	-357 000	-1 677 000
Põhivara müük (+)	29 996	80 000		1 100 000		
Põhivara soetus (-)	-1 684 230	-2 778 386	-6 424 600	-6 300 000	-230 000	-1 550 000
<i>sh projektide omaosalus</i>	-1 552 466	-2 760 386	-4 810 000	-1 100 000	-230 000	-1 550 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	131 763	18 000	1 614 600	5 200 000	0	0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-141 042	-35 000	-35 000	-35 000	-25 000	-25 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0	0	0	0	0
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-143 104	-28 000	-28 000	-28 000	-28 000	-28 000
Tagasilaekuvad laenud (+)	0	0	0	0	0	0
Antavad laenud (-)	0	0	0	0	0	0
Finantstulud (+)	58 275	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Finantskulud (-)	-39 868	-60 000	-75 000	-75 000	-75 000	-75 000
Eelarve tulem	-578 081	-2 491 361	-3 441 510	588 000	578 000	-722 819
Finantseerimistegevus	385 024	1 335 087	3 550 000	-300 000	-690 000	710 000
Kohustuste võtmine (+)	950 288	1 938 000	4 200 000	370 000	0	1 400 000
Kohustuste tasumine (-)	-565 264	-602 913	-650 000	-670 000	-690 000	-690 000
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-184 176	-1 156 274	108 490	288 000	-112 000	-12 819
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+ suurenemine /- vähenemine)	8 880	0	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 196 062	39 788	148 278	436 278	324 278	311 459
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	4 718 531	6 028 399	9 557 089	9 235 779	8 524 459	9 234 459
sh kohustused, mis ei kajastu finantseerimistegevuses	89 159	63 940	42 630	21 320	0	0
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	3 522 469	5 988 611	9 408 811	8 799 501	8 200 181	8 923 000
Netovõlakoormus (%)	25,0%	39,9%	59,8%	59,6%	55,1%	59,4%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	8 457 516	9 007 430	9 444 720	8 865 000	8 925 000	9 015 277
Netovõlakoormuse individuaalne ülemmäär (%)	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 935 047	3 018 818	35 909	65 499	724 819	92 276
E/a kontroll (tasakaal)	0	0	0	0	0	0
Kohustuste võtmise kontroll	OK	OK	OK	OK	OK	OK
Põhitegevuse tulude muutus	-	7%	5%	-6%	1%	1%

Põhitegevuse kulude muutus	-	14%	-3%	-1%	-1%	1%
Omafinantseerimise võimekuse näitaja	1,09	1,02	1,11	1,05	1,07	1,07